

NOI TRACII

BULETIN CIRCULAR TRACOLOGIC
al
CENTRULUI DE STUDII ISTORICE DE LA VENETIA

Milano, Via Larga 11

Venetia, Calle Dragan 4388

DIRECTOR - FONDATOR : PROF. DR. CONST. I. DRAGAN

Redactor : Prof. MANOIL HAIVAS

Din moștenirea artei traco-dacice în Ardeal

Vase de argint, aurite, din jud. HARGHITA (sec. I î.e.n.)

(După D. Berciu,
Arta traco-getică)

CONTINUITATEA UNOR ASPECTE ALE MEDICINEI TRACE IN MEDICINA POPULARA ROMANEASCA

de Dr. A. D. PETRESCU

Larga circulație a noțiunilor medicale și a medicamentelor dovedită documentar din antichitate este confirmată și de aria mare de răspîndire a medicinei pe teritoriul a numeroase țări, de multe ori depărtate, situate la mii de kilometri.

În cazul popoarelor și țărilor apropiate, ca distanțe și afinități, continuitatea și comunitatea de idei și cea materială este desigur mult mai pronunțată, cum este cazul Tracilor și Dacilor și a urmașilor lor de pe teritoriul actual al României.

Utilizarea plantelor medicinale a fost totdeauna legată de posibilitatea de a le obține cu ușurință, mai ales atunci cînd cresc spontan în zona geografică respectivă, deși încă din antichitate popoarele au folosit în scopuri medicale plante aduse de la mii de kilometri, în deosebi din Orient, chiar înainte de era noastră și ele, continuă a fi folosite pînă în zilele noastre.

Noțiunea de medicină a unui popor sau țări este mai greu de delimitat, tocmai din cauza largei răspîndiri, din cauza nevoii de a supraviețui, a ideilor medicale și a medicamentelor, ba chiar și a medicilor care încă de pe vremea imperiului roman, erau în continuă deplasare, mai ales din cauza numeroaselor războaie duse de Romani pe cele trei continente.

Multe documente de epocă ne permit să urmărim continuitatea și aria de răspîndire, în deosebi a plantelor medicinale, din antichitate pînă în prezent și din Orientul îndepărtat pînă în Occident.

Astfel medicina tracă apreciată în antichitate de contemporanii săi, utiliza atît plante medicinale locale, cît și din alte regiuni, ele fiind cunoscute la sud și la nord de Dunăre.

Religia traco-dacă a influențat cu practici magice și religioase și medicina tracă, care era exersată de preoții lui Zamolxe, considerați „ucenicii lui Zamolxe“.

În Grecia vecină, vestitul medic grec Hippocrate (460-377 î.e.n.) trecînd la „laicizarea“ medicinei, considera pe medici „copiii lui Asclepios“. El recomanda folosirea resurselor naturale pentru vindecarea bolilor și apropierea de natură („Physis“) (2).

Asclepios, după unii autori ar fi zeu traco-grec, mai de grabă traco-frigian - de natură negreacă, dar împrumutat de Elini de la popoarele din nordul Greciei - din peninsula Balcanică, în deosebi de la Traci. Aceasta cu toate că se consideră că Asclepios ar fi originar din Tricca-Thessalia din Grecia.

Cultul marelui zeu-medic Asclepios de origină tracă, ar fi fost împrumutat în Thessalia de la triburile traco-grecești semi-legendare „Phlegies“.

Asclepios a influențat și denumirea unei plante medicinale locale din Balcani: Gentiana asclepios, al cărui nume provine de la regele illyr Gentius și de la Asclepios (3).

După Dioscoride (sec. I e.n.), Gentiana poartă numele dedicat regelui Gentius (167 î.e.n.), care a folosit această plantă contra ciumei (4).

Pliniu cel Bătrîn în „Historia naturalis“ (sec.I. e.n.) menționa atît pe „Gentius Illyricorum Rex“, cît și „Gentianae herbae medicinae“ (5).

Tracii erau considerați de către popoarele vecine, că se ocupă cu medicina din dorința de a face bine omului. Această calitate ar fi provenit din nivelul lor moral superior apreciat de popoarele vecine (6).

Pliniu (sec. I e.n.) arăta în „Istoria naturală“, XXX, 2, că Tracii aveau o știință medicală, care inspira încredere contemporanilor săi, căci ei recurgeau mai puțin la magie ca alte popoare, ceea ce făcea ca medicina lor să aibă un caracter mai obiectiv. Chiar descîntecele Traco-Geților, ca și cele romane, aveau caracteristica de a fi publice, scrise, memorate și spuse în cor (6).

Euripide în „Alcesta“ 966, 9, cita după o tradiție documentară „Tăblițele trace“ în care era scris cuvîntul lui Orpheu și se găseau referiri cu privire la un „pharmacon“ – medicament și la descîntece „epodai“ (3).

Aceste tăblițe conțineau sfaturile lor de păstrarea sănătății, cu aspecte de igienă și recomanda leacuri pentru diferite boli. Descîntecele Tracilor erau apreciate de Elini (6).

Jordanes numea aceste tăblițe „Belagines“, care cuprindeau legile scrise ale strămoșilor noștri și recomandau o viață orientată după legile naturii („Physis“) (6).

De fapt și astăzi în unele țări de limbă engleză medicul este numit „Physician“, ca o continuitate a ideii antice de cel care aduce pe om de la starea de boală la starea sa normală, naturală, definită prin „Physis“ – natură.

La noi, mai ales în Transilvania, medicul orașului era numit „Physicus“, timp de mai multe secole, chiar pînă în secolul al XIX-lea, în ideea antică a readucerii omului la natură, la starea sa naturală lipsită de boală.

Caracterul obiectiv al medicinei trace de acum două milenii este deosebit de meritoriu, dacă ținem seama de faptul, că la alte popoare medicina a rămas mult timp monopolul preoților.

În domeniul medicamentelor existau șarlatani, care pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea vindeau medicamente considerate secrete, „arcanee“, contra cărora, de exemplu Dr. Petre Vasici – Român bănățean, ducea o intensă campanie în revista sa „Igienea și Școala“ din Timișoara, în anii 1876-1878.

Plato în „Charmide“ – 156-D, se referă la „medicii lui Zamolxe“ și arăta că de la unul dintre ei Socrate ar fi învățat un descîntec medical „epode“ (3).

El menționa în „Charmide“ – 5 și următoarele, despre leacurile și descîntecele medicilor Traci, considerați ucenici ai lui Zamolxe, care aveau principii medicale asemă-

nătoare cu cele ale lui Hippocrate (sec. V-IV î.e.n.) (7).

Zamolxe spunea că: „nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să se vindece întâi capul, ori capul fără trup, tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul fără să îngrijim și de suflet și că tocmai de aceea sunt multe boli la care nu se pricep medicii elini, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe, căci dacă acesta merge rău, este cu neputință ca partea să meargă bine (7).

Între altele, Zamolxe prevedea utilizarea fumigației cu sămînță de cînepă practică, mai ales de Tracii din sud (7).

Acest obicei a fost în uz și la țărani români pînă în secolul trecut.

Circulația medicilor și a medicamentelor în peninsula Balcanică în antichitate este dovedită și de prezența medicului oculist P. Corcolonius, la Ciachi-Girbou, lângă Someș, în nordul Transilvaniei, în secolele II-III-lea e.n., care era considerat originar din Illyria și pe a cărui parafă – „signacula oculariorum“ s-a găsit printre ingrediente și rostopasca (*Chelidonium majus*), citată încă din sec. I e.n. de către Dioscoride, ca activă în bolile de ochi și utilizată pînă în prezent (1970) și în Bulgaria (8)

În cultul Tracilor șarpele avea un rol taumaturgic, de exemplu în misterele lui Sabasius și a fost transmis acest cult și în alte regiuni (9).

Cultul lui Glycon – șarpele cu cap de animal, de obicei de leu, a fost răspîndit în peninsula Balcanică, mai ales în sec. al III-lea e.n., după care a fost înlocuit cu cultul lui Aesculap și zeul șarpe a devenit zeul protector al medicului.

În zona Dunării și chiar în Dalmația s-au găsit monede cu efigia lui Caracalla (211-217) pe o parte și cu a șarpelui vindecător pe cealaltă parte.

Cultul lui Glycon era răspîndit de asemenea la Tomis și la Apulum.

În Banat, în antichitate (sec. II-III-lea

e.n.) odată cu cultul lui Aesculap, a fost introdus la Băile Herculane șarpele mediteranean *Calopeltis Aesculapii*, care avea peste un metru lungime (10).

Tracia, în 297 e.n., în harta imperiului roman, sub Dioclețian, se întindea de la Dunăre și riul Iskru pînă la Marea Neagră și Marea Egee, Diocesia Thracia cuprinzînd: Thracia prima, Thracia secunda, Mysia inferior, – în Bulgaria, Scythia inferior – Dobrogea, Europa – cu Constantinopolul de mai tîrziu, în actuala Turcie și Rhodope – în Grecia (11)

Deci din punct de vedere administrativ, la sfîrșitul secolului al III-lea, Thracia cuprindea jumătatea de răsărit a peninsulei Balcanice.

Într-un studiu efectuat în 1970, Prof. Dr. Al. Borza arăta că denumirile plantelor medicinale utilizate de strămoșii noștri erau de proveniență greacă, latină și traco-dacică (12).

La lucrările Congresului Internațional de Tracologie de la Sofia din 1972, au fost prezentate trei comunicări ale participanților Bulgari privind medicina tracă.

Dr. în medicină W. Wassiliw din Varna, în comunicarea sa, arăta că medicina din Tracia și Moesia din sec. al VIII-lea î.e.n. pînă în sec. al III-lea e.n. folosea flora medicinală locală citată în lucrările lui Theophrastus, Plinius, Dioscoride, Pseudoapuleius etc. Dintre medicii Traci el menționa pe Spartakos Deixin, iar dintre practicile medicale s-a referit la băi și semnală prezența unor instalații sanitare de epocă.

Nikola Șipkowensky din Sofia a descris bazele medicinei trace, care folosea băile, plantele medicinale, apele minerale etc.

O altă comunicare ținută de Ana Boeva și Peter Boev din Sofia a dat detalii referitoare la medicamentele folosite de Traci, dintre care majoritatea erau plante medicinale.

La al XXII-lea Congres Internațional de Istoria Medicinii de la București-Constanța,

între 30 august-5 septembrie 1970, Dr. W. Wassiliew a dezbătut tema: „Plantele medicinale dace și trace în (opera lui) Dioscoride și Pseudoapuleius și utilizarea lor în medicina populară bulgară contemporană“. El a făcut un studiu analitic comparativ al plantelor medicinale descrise de Dioscoride și Pseudoapuleius, care au fost cercetate de mai multe ori cu începere din secolul al XIX-lea (13).

El a arătat că, cu toate că la căderea imperiului roman, în peninsula Balcanică au fost distruse multe elemente ale culturii antice, totuși în medicina populară bulgară s-au păstrat obiceiuri și practici din antichitatea târzie (13).

Autorul arăta continuitatea medicinei, respectiv a plantelor medicinale din antichitate, în medicina populară bulgară (13).

Dintre cele 40 de plante medicinale luate în considerare din opera lui Dioscoride, în medicina populară bulgară există 30 de plante medicinale, care sunt încă folosite. Acestea se împart în trei grupe:

În prima grupă sunt 15 plante medicinale menționate de Dioscoride, care corespund în medicina populară bulgară, atât ca indicații terapeutice, cât și ca mod de administrare. Ele sînt: mura, mărarul, socul, „cinci degete“, podbalul, coada șoricelului, luminărica, izma sălbatică, șalvia, scaiul etc.

În grupa a doua se găsesc șase plante medicinale, la care sunt asemănătoare, fie indicațiile terapeutice, fie modul de administrare. Între ele se găsesc: urzica, portulaca, cimbrisorul etc.

În cea de a treia grupă, cu nouă plante medicinale, nu se găsesc elemente de comparație după acest criteriu, dar aceste plante sunt cunoscute și folosite cu alte indicații terapeutice sau cu alt mod de administrare decît cel indicat de Dioscoride cu două milenii înainte. Între acestea este și Gentiana.

În „Herbarius“-ul lui Pseudoapuleius, care cuprinde în total 25 de plante medicinale cu sinonime dacice, trei nu au nici o con-

cordanță cu medicina populară bulgară contemporană, iar restul de 22 clasificate după aceleași criterii se găsesc: două în grupa întâia, șapte în grupa a doua și restul de trei sprezece în grupa a treia. Deci din acest ierbar au rămas mai puține plante medicinale cu sinonime dace, decît din cele indicate de Dioscoride, în actuala medicină populară bulgară (1970). Toate aceste plante medicinale însă sunt utilizate în prezent, dar cu alte indicații terapeutice sau cu alte moduri de administrare (13).

În fosta Tracie romană și în Bulgaria de astăzi se folosesc aceleași plante medicinale – produse de aceleași condiții pedoclimatice.

La nordul Dunării, în medicina populară românească, vom regăsi aceste plante medicinale folosite de-a-lungul secolelor.

Astfel, în Maramureș, „Herbariul“ considerat al lui Pinteza Viteazul, care a luptat contra asupririi habsburgice (1703-1711), figurau printre plantele medicinale locale și: brusturul, cimbrisorul, coada șoricelului, luminărica, menta creată, urzica mare, limba cerbului, socul, care au fost folosite în antichitate și de Traci (14).

La 30 august 1773, lista de plante medicinale trimisă de farmacistul din Bistrița, la cererea administrației Transilvaniei, cuprindea peste 300 de produse vegetale folosite în medicina locală, printre care se găseau și dintre cele rămase în uz încă din antichitate, ca: socul, rostopasca - folosită cu 15 secole înainte, de către ilirul P. Corcolonius, la numai cîteva zeci de km. mai la vest, cucuta, podbalul, salvia de grădină, coada șoricelului, izma de toate speciile, portulaca, mura, gentiana, scaiul, chimenul, sămînța de gutui etc. (15).

În Banat, între 1774-1778, F. Griselini - născut în 1717, la Veneția, personalitate marcantă științifică a epocii sale, cu numeroase lucrări de științe naturale, cu o corespondență științifică cu Buffon și Linné, a scris o carte despre această regiune, în ca-

re capitolul de „Istorie naturală“ cuprinde 14 plante medicinale, între care: cucuta, omagul, anasonul, pelinul, ceapa etc. (16).

În 1788, în Muntenia, Florea Copilul scria însemnări pentru doftorii, cu 165 de rețete pentru oameni și animale, care cuprindeau și 80 de plante medicinale, ca: cimbrul, lumînărica, socul, etc. (17).

În perioada 1810-1820, o colecție de 56 rețete găsite la Iași, cuprindea și plante medicinale utilizate încă din antichitate în Tracia, ca: rostopasca, podbalul, salvia, mărarul, izma, lumînărica, chimionul, scaiul voinicesc etc. (18).

În 1836, la Pesta, C. Virnav (1806-1877), primul doctor în medicină din Moldova, în teza sa de doctorat intitulată: „Rudimentorum Physiographiae Moldaviae“, cita printre plantele medicinale folosite pe vremea sa, și unele ca anticele: ceapa, urzica, pelinul, gutuiul (semințele), lumînărica, cimbrul de câmp etc. (19).

Continuitatea folosirii plantelor medicinale din antichitate peste secole se manifestă și în alte țări din Balcani, ca de altfel pe întreg pământul, cu un exemplu din Jugo-

slavia, unde pe la mijlocul secolului trecut, învățătorul croat Josif Lalich propunea ca tratamentul turbării să se facă prin tăierea vaselor sublinguale și administrarea internă de praf de gențiană (20).

După două zeci de secole Gențiana regelui ilir Gentius, era încă folosită și mai este și astăzi considerată plantă medicinală oficială – acceptată științific de majoritatea farmacoșilor mondiale.

În 1869, Marcel Brândză publica la Paris lucrarea sa intitulată: „Histoire botanique et thérapeutique des Gentianacees employes en médecine“ (21).

Această lucrare publicată cu un secol în urmă la Paris aducea consacrarea științifică a numeroaselor specii de plante medicinale din această familie, care continuă să fie folosite și în medicina zilelor noastre, care a scos din uz numeroase dintre vechile plante medicinale.

La Săsciori-Alba, învățătorul Nicolae Aleman și fiul său Jacob au întocmit un manuscris de rețete, timp de aproape un secol.

Rețetele culese între anii 1848 și 1934, conțin și numeroase plante medicinale între

SFINXUL BANATEAN DE LA TOPLET

care se găsesc și anticele plante folosite de pe vremea Tracilor ca: izma, urzica, mărarul etc. (22).

Între aspectele medicinei trace, transmise în medicina populară românească, sunt interesant de semnalat cele legate de „cultul mîinii” și legăturile sale cu medicina,

Aristotel considera mîna ca fiind „instrumentul instrumentelor” și rolului în medicină este incontestabil pînă în zilele noastre. De aici considerația deosebită care s-a acordat mîinii de către Traci, care i-au dat valoare de cult (23).

La Traci „mîna votivă” reprezenta mîna lui Sabasios – un zeu al soarelui, cu trei degete ridicate. Ele se păstrau în casele credincioșilor, pe altare domestice, nu numai pentru protecția casei și a familiei respective, dar și ca instrument chirurgical, pentru nevoi urgente, mai ales în obstetrică, cu rol de forceps sau chiar de termofor (buiotă) cu apă caldă, pentru alinarea durerilor la lăuzele cu nașteri grele (23).

În unele regiuni din România, moașele foloseau „degetul de nașteri”, ca instrument obstetrical auxiliar (23).

Această influență tracă în obstetrica populară românească este dovedită documentar de „mîna” de bronz de origină tracă, descoperită în Banat, în secolul trecut.

În 1876, în satul Jena, (fostul Tibiscum) Comuna Gavojdia, în Banat, a fost descoperită o mîna de bronz, cu o lungime de 12,6 cm., care reprezintă mîna dreaptă. Mîna de bronz este simbolul zeului Sabasios – aducător de sănătate – theon cheir și ca obiect de cult, dar și ca talisman cu figuri simbolice magice ale sănătății și fertilității (24).

Sabasios era zeul traco-frigian al fertilității, al vegetației și al morții. Inițial a fost un zeu trac, care s-a răspîndit apoi la Frigieni, de unde a revenit în secolul al V-lea î.e.n. în Grecia și în secolul I al e.n. în Imperiul roman.

La noi, la Turda (Potaiissa), s-a găsit un altar votiv dedicat lui Jo Sabazio.

Obiecte și inscripții referitoare la cultul lui Sabazio s-au găsit pînă în Galia (24).

La popoarele balcanice se purtau paftale și agrafe în formă de mîna, împodobite cu pietre prețioase și semiprețioase, care erau considerate că apară contra: deochiului, a durerilor abdominale sau lombare, contra impotenței sexuale etc., fiind atîrnate de părțile bolnave.

„Mîinile de jurămînt” era o practică magică medicală veche folosită de cei bolnavi de mîini, care confecționau din aur sau argint o copie a mîinii lui și o dăruiau templelor sau bisericilor. De asemenea fereau mîinile zeilor sau ale sfinților, făcători de minuni, cu argint aurit; făceau plăcuțe metalice, turtițe de ceară sau din cocă în formă de mîna, pe care le dăruiau pentru vindecarea mîinii sale bolnave (23).

„Cultul mîinii” s-a transmis și la culegătorii de plante medicinale – aducătoare de sănătate, care în unele cazuri culegeau plantele medicinale cu mîna acoperită cu o mînușă, care după întrebuințare se îngropa, sau cu o basma, care după întrebuințare se dădea de pomană. În alte cazuri se proceda la spălarea rituală a mîinilor înainte de a începe culegerea plantelor medicinale.

Prepararea și administrarea leacurilor erau însoțite de descîntece care cuprindeau; vorbire, privire, atingerea, gestul și pantomima în timpul efectuării acestor operațiuni (23).

În secolul trecut la Gura-Șuței, județul Dîmbovița, în Muntenia, se făceau oale, pe care bolnavul de tremurături, spaimă, tînjeală etc. (deci boli nervoase), imprima mîna sa pe oala nearsă, care după imprimare se ardea. Vraciul sau doftoroaia se duceau apoi cu bolnavul și oala în pădurea Nucet, la o fîntînă considerată de leac, unde se efectuau de obicei aceste ritualuri și unde lângă fîntînă se găsea un morman de cioburi de asemenea oale. Cu oala se scotea apă din fîntîna de leac și bolnavul se desbrăca stînd cu spatele la fîntînă, apoi vaciul sau doftoroaia

rostea un descîntec în timpul căruia arunca prin surprindere apa pe spatele bolnavului, după care spârgea oala de grămada de cioburi de oale, care se găsea lângă fîntină. În unele cazuri șocul nervos produs de apa rece aruncată pe spatele bolnavului avea efecte salutare (23).

Continuitatea unor obiceiuri cu aspecte medicale de la Traci s-a transmis în România și prin jocul călușarilor, care era practicat, mai ales în cazul reumaticilor, dar fără rezultate.

Strabon încă din antichitate cita prezența unor asociații civico-profesionale sau religioase și le situa origina în Tracia și Phrighia. Dintre aceste asociații cea a preoților călători „Agyrtai” susținea că pot vindeca orice boală cu ajutorul dansurilor și a descîntecelor. Ei au adoptat cultul zeiței Demeter, purtînd efigia ei în timpul dansului. Ei au trecut și în restul imperiului roman și fiind aproape, desigur și în Dacia. Uneori călușarii făceau fumigații cu semințe de cînepă. Boala cea mai obișnuită pe care o tratau era reumatismul, dar fără rezultate, după cum mărturisesc chiar mai recent vătăfii de călușari, Români.

În pînza steagurilor călușarilor erau legate și ierburi de leac, ca: usturoi, pelin și avrămeasă (25).

Pe unele monede dacice, inițial copiate după cele macedonice de pe vremea lui Filip al II-lea, figurau *cavalerul trac*, ca simbol al dioscurilor și alături se găsea uneori și șarpele, simbol al medicinei. Se considera că Aesculap vindeca în deosebi epilepsia și reumatismul (25).

Studii recente (1970) asupra plantelor medicinale utilizate în medicina populară românească au arătat eficiența terapeutică a unora dintre acestea ca: măraru, brusturele, rodul pămîntului, chimenu, pipirigul, urzica moartă, leușteanul, izma moartă, troscotul, socul, drobul, cinci degete, bozul etc., care sunt folosite încă din antichitate, de pe vremea Tracilor (26).

BIBLIOGRAFIE.

1. - BRATESCU, G. - Specificitatea etică a medicinei populare. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală. București, 1970, 257.
2. - SANDULESCU, C. - Physis și medicina hipocratică. Din: Istoria medicinei. Studii și cercetări. Editura Medicală. București, 1957, 39.
3. - RUSU, I.I. - Aesculapius, contribuție la preistoria medicinei. Din: Istoria medicinei. Studii și cercetări. Editura Medicală. București, 1957, 18.
4. - SAVULESCU, T. et all. - Flora R.P.R. Editura Academiei R.P.R. București. 1961. Vol. VIII, 447.
5. - PLINIUS, S.C. - Historia naturalis. Libri XXXVII. Philippo Pincio Mantuano. Venetia, 1516, I-CCXLV.
6. - VATAMANU, N. - Ce arată descîntecule. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, București, 1970, 193.
7. - PÂRVAN, V. - Getica. Editura „Cultura Națională”. București, 1926, 145.
8. - PETRESCU, A.D. - The continuity of some roman ocular medicines in Rumania. La „Oculistica”, 1-4.
9. - CULCER, A. - Der Kultus des Glycon in Tomis und Apulum. Mitteilung beim 22. Internat. Kongress der Geschichte der Medizin, Bukarest-Constantza, 30 aug.-5 sept. 1970, 289-290.
10. - PETRESCU, A.D. - Populația bănețeană și medicamentele sale de origine animală. Comunicare la Simpozionul de Etnografie Medicală, Cluj, 27-28 mai 1972, 2.
11. - MOMSEN, T. - Memoires sur les provinces romaines, (Traduction). Librairie Academique Didier, Paris, 1867, 12.
12. - BORZA, A. - Despre denumirile românești de plante medicinale populare. Din: Despre medicina populară românească, Editura Medicală, București, 1970, 53.
13. - WASSILIEW, W.D. - Dakische und thrakische Heilpflanzen in Dioscorides und Pseudoapuleius und ihre Anwendung in der heutigen bulgarischen Volksmedizin. Mitteilung beim 22. Internat. Kongress der Geschichte der Medizin. Bukarest-Constantza, 30 aug.-5 sept. 1970, 189-190.
14. - IZSAK, S., PETCA, A.G. - Din folclorul medical maramureșan: „Herbarul” zis al lui Pintea Viteazul. Din: Despre medicina populară românească, Editura Medicală, 1970, 153.
15. - GHÎȚAN, T.I., SUCIU, C. - Din trecutul medical al Bistriței. Din: Istoria Medicinei. Studii și cercetări. Editura Medicală, București, 1957, 333.

16. - STOIACOVICI, A. - Date asupra medicinei populare a Românilor bănăţeni în opera lui F. Griselini. Din: Despre medicina populară românească, Editura Medicală, 1970, 275.

17. - SACERDOTEANU, A. - Însemnări pentru doctorii copiate în 1788 de Florea Copilul. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, Bucureşti, 1970, 159, 178.

18. - TURCU, C. - Reţete medicale de la începutul secolului al XIX-lea. Din: Istoria Medicinei. Studii şi cercetări. Editura Medicală, Bucureşti, 1957, 342-346.

19. - SAFTA, L. - Folclorul medical în opera lui C. Vînav. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, Bucureşti, 1970, 281-285.

20. - IZSAK, S. - Din trecutul legăturilor medicale româno-maghiare. Editura Medicală, Bucureşti, 1956, 62.

21. - CRĂINICEANU, G. - Literatura medicală românească. Biografii şi bibliografie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1907, 362.

22. - IUGULESCU, C. - Reţete populare în manuscrisul învăţătorului N. Aleman din Săsciori. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, Bucureşti, 1970, 179.

23. - VULCĂNESCU, R. - Mîna în medicina populară. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, Bucureşti, 1970, 231-237.

24. - LAMMERT, E. - Die magische Hand von Tibiscum. Mitteilung beim 22. Internat. Kongress der Geschichte der Medizin. Bukarest-Constanza, 30 aug.-5 sept. 1970, 297-298.

25. - GHENEA, C.C. - Contribuţii la studiul dansului căluşarilor. Din: Istoria medicinei. Studii şi cercetări. Editura Medicală, Bucureşti, 1957, 232-242.

26. - RACZ, G. LAZAR-SZINI, C. - Valoarea terapeutică a unor diuretice de origine vegetală întrebuintate în medicina populară românească. Din: Despre medicina populară românească. Editura Medicală, Bucureşti, 1970, 81-94.

(va urma)

CITEVA REFLEXII PE MARGINEA PANTEONULUI CELT.

de Sanda DIAMANTESCU

Panteonul zeităţilor celtice ar putea constitui o foarte interesantă cercetare pentru cei care ar vrea să reconstituie, fie doar în esenţa ei, limba indo - europeană.

Am putea indica unele exemple, ca de pildă: zeiţa Danu, mama panteonului celt, se regăseşte pe o vastă arie, în diferite ipostaze, dar toate extrem de importante. Astfel Danu, sau Donu în Irlanda şi chiar Don în Marea Britanie şi în Rusia vor forma denumirile ca Danmark, Danez, Don şi Dan. Aceste două din urmă însemnînd primul, rege în daneză şi domn în spaniolă; iar în Scoţia cuvîntul Dan fiind un titlu nobiliar. În România avem cuvintele Dunărea (Danube, în franceză) şi cuvîntul Daci şi Dacă (sabie de război a Dacilor).

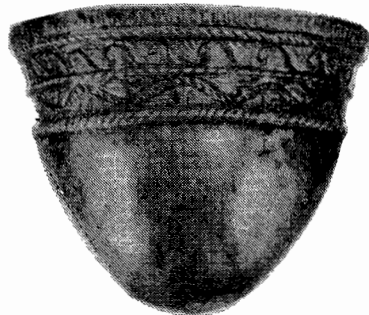
În materie de arheologie, atunci cînd te întorci la origină, te întorci necondiţionat la unitate. Putem spune acelaşi lucru şi în materie de filologie indo - europeană.

Un alt exemplu, tot aşa de pregnant, îl constituie cuvîntul Lug, denumirea celui mai cunoscut dintre toţi zeii celţi: cel care este meşterul tuturor artelor. Îl regăsim pretutindeni acolo - unde indo - europenii au format naţiuni, sau, mai curînd acolo unde şi - au impus limba şi concepţiile.

LUG pare să tuteleze o sumedenie de oraşe care, probabil, se distingeau prin arta şi meşteşugul locuitorilor. Astfel în Galia găsim oraşul Lugdunum (astăzi Lyon); Loudun (Lusignan), Luga sau Luganskaia în Rusia. Ludge în Germania, Luggude în Suedia, Lugoj în România, Lugo, Lugano în Italia etc.

Zeul Lug asimilat de panteonul elin, va deveni Apollo, zeul soarelui şi al artelor; Apollo, fiul lui Zeus şi emblema idealului elen.

Din moştenirea artei traco-dacice în Ardeal

Vas conic de argint, din jud. HARGHITA (sec. I î.e.n.)